• Vervolg van **blz. L7**

ten wat het betekent om mens te zijn. De verwarring van het menselijke bewustzijn wordt erin op een meesterlijke wijze verbeeld.'

Hoe komt het volgens u dat James minder gelezen wordt deze dagen?

'Omdat hij zo moeilijk is en minder romantisch dan bijvoorbeeld Jane Austen. Hij schrijft meesterlijk over het kwaad in de mens, over hoe we elkaar gebruiken en misbruiken. Vorig jaar gaf ik aan de universiteit van Chicago een seminarie over *Portret van een dame* en *De onschuldigen*. Toen ontdekte ik hoezeer die twee verhalen op elkaar lijken. In beide gevallen gaat het over een demon die iemand wil inpalmen.'

'Na het seminarie was ik zo vertrouwd met de taal en de toon van James dat ik zijn stem kon aannemen. Het was een vreemde gewaarwording. Als het niet zo zweverig klonk, zou ik het omschrijven als een buitenlichamelijke ervaring. Ik schreef het boek, maar het was net alsof ik niet helemaal aanwezig was aan de schrijftafel. Ik ben geen mystiek persoon. Denk dus niet dat ik ook maar een moment geloofde dat de geest van Henry James in mij was geslopen. Psychologen hebben er een verklaring voor. Ze zeggen dat we aan zelfhypnose doen wanneer we een moeilijke taak moeten uitvoeren.'

Net als James' roman wordt 'Mevrouw Osmond' bevolkt door boeiende vrouwen. Hoeveel plezier heeft u met hen beleefd?

'Vrouwen vind ik sowieso interessanter dan mannen, veel mysterieuzer. Ik kan zonder enige twijfel stellen dat mijn vrouwelijke personages me altijd veel meer hebben beziggehouden dan de mannelijke. Mijn idee van de hel is een etentje met alleen maar mannen aan tafel. Alles wat ik in het leven heb geleerd, werd me verteld of getoond door vrouwen.'

Een van de belangrijkste thema's in 'Portret van een dame' is Isabels zoektocht naar vrijheid. Zijn er momenten geweest in uw leven dat u niet vrij was?

'Zeker, vooral in mijn jongere jaren. Wanneer je kijkt naar mijn korte verhalen gaan ze allemaal over personages die vastzitten op een plek, die niet kunnen wachten om er weg te komen. Toen ik een jaar of dertig, veertig was, vond ik het erg belangrijk om vrij te zijn, meende ik ook te weten wat vrijheid betekent. Nu is dat niet langer zo. Als alleen zijn de ultieme vorm van vrijheid is, dan weet ik dat ik er niet langer naar streef. In Chicago was ik vaak alleen en dat was confronterend. Ik vond het onaangenaam om zoveel tijd met mezelf en mijn eigen gedachten door te brengen. Ik mag mezelf niet erg en ik miste mijn geliefden. Natuurlijk moet je concessies doen wanneer je met anderen samenleeft, maar die neem ik dan voor lief.'

U heeft vaak geschreven over Wexford in Ierland, waar u bent opgegroeid. Wordt die plek minder of meer belangrijk naarmate u ouder wordt?

'Ik ga er nog vaak terug maar die locatie heeft weinig te maken met de wereld die ik oproep in mijn boeken. Het Wexford in mijn werk is het niet het Wexford zoals het ooit was of nu is. Het is een plek uit de verbeelding. Ik denk niet dat we ons het verleden kunnen herinneren, we kunnen er enkel een voorstelling van vormen in ons hoofd. Soms meen ik me met volle overtuiging iets te herinneren en dan praat ik met iemand die een andere visie heeft op de feiten. Onze herinnering is hoogst onbetrouwbaar, maar ik vind dat een bevrijdend gegeven.'

Jaagt de dood u angst aan?

'Minder dan vroeger. Toen ik jong was, vond ik de dood schrikwekkend en mysterieus. Nu is hij niet meer dan het eind. Er is minder angst, maar er is meer spijt. Ik besef heel goed dat ik oud ben en toch heb ik het gevoel dat ik op mijn dertigste naar bed ben gegaan om wakker te worden op mijn tweeënzeventigste. Waar zijn al die jaren heen?'

'Ik heb vooral spijt dat ik niet ten volle heb geleefd. Als schrijver kan dat ook niet. Het grootste deel van mijn tijd heb ik in een kamer gezeten met de deur dicht. Er werd mij onlangs gevraagd om een autobiografisch verhaal van zes woorden te schrijven. Het werd: "*Should have lived more, written less*". Ik had niets anders willen zijn dan de schrijver van deze krankzinnige dromen, maar ik besef wel dat het mijn leven heeft beperkt.'

'Het goede aan deze fase in het leven is dat alles urgenter wordt. Onlangs kreeg ik een aanbod om les te geven in Amerika. Ik heb het afgewezen. Ik wil niet opnieuw zolang gescheiden zijn van mijn geliefden. De tijd die mij nog rest is kort. Wat ik het ergst vind, is dat ik mijn kleinkinderen niet zal zien opgroeien. Door naar hen te kijken, kan ik mijn eigen verleden herbeleven, de vreugde, de pijn, de onhandigheden van de mens.'

'Ouderdom brengt zeker geen wijsheid, juist meer verwarring. Maar dat laatste vind ik goed, kunstenaars kunnen maar beter niet vanuit zekerheden vertrekken.'

Lang geleden heeft u in een interview gezegd dat u een hekel heeft aan uw eigen werk. Is dat nog steeds zo?

'Er is slechts een roman waar ik blij mee ben en dat is *Onsterfelijken*. Ik zeg niet dat het een perfect boek is, het is wel het boek dat het meest het ideaal benadert dat ik in mijn hoofd heb. Ik vind dat mijn boeken mislukkingen zijn. Ik heb ze geschreven in een staat van opperste concentratie, naar het beste van mijn kunnen, maar ze zijn verre van perfect.'

'A line in the Himalayas' van Richard Long: kunst die haast niet te zien is. © Tate / Tate

Kijken als remedie

De tweede roman van Sara Baume, *Zevenduizend eiken*, is een filosofische vertelling over aandacht, kunst en natuur. **KATHY MATHYS**

Mensen die kampen met depressie zijn niet altijd de scherpste observatoren. Door hun ziekte ziet de wereld er grijs uit, mat, lijkt hij ver weg. De Ierse schrijfster Sara Baume voert in haar tweede roman een vijfentwintigjarige vrouw op, Frankie, die zo depressief is dat ze zich van de ene naar de andere lig- of hangplek sleept. Kijken doet ze wel. Veel van wat ze ziet, is sombermakend en toch is de observatie de reddingsboei die haar in de wereld houdt.

Alles begint op een avond in haar flat van bezemkastformaat in Dublin. Frankie ligt op het tapijt. Opstaan lukt niet meer, de tranen blijven komen. In samenspraak met haar moeder mag ze in het lege huis van haar oma verblijven, die enkele jaren eerder overleed. Frankie mist haar oma, eert haar door de oude dienbladen te bezigen, de schoenlepel, een artefact uit een eerder tijdperk.

Nogal Russisch

Zevenduizend eiken is geen nostalgietrip, wel blikt Frankie terug. De toon is niet mijmerend. Je zou Baumes vertelstem kunnen omschrijven als helder en gedetailleerd, bij momenten lichtvoetig en komisch. Wanneer ze op het tapijt ligt, heeft het meisje aandacht voor de 'nogal Russische manier' waarop haar onderbuur zijn keel schraapt.

Ondanks, of misschien juist dankzij, de zwaarte van alle dingen is Frankie in staat tot interessante redenaties: 'Ik hou van de nacht, houd ik mezelf voor. 's Nachts ben ik immuun. Niemand verwacht dat je de uren vult; ik moet niets en hoef niets van mezelf. De nacht is een niets dat je moet koesteren.'

Dat soort passages, die de uitge-